

De Dr. P.A. Tiele-Stichting stelt zich ten doel om de wetenschap van het boek in al haar aspecten te bevorderen. Om een nauwere samenwerking tussen alle branches en beroepsgroepen in de wereld van het boek te bewerkstelligen heeft zij een samenwerkingsverband tot stand gebracht waarin wetenschappelijke en marktgelieerde organisaties en instellingen zijn vertegenwoordigd.

AANGESLOTEN ORGANISATIES

Academie der Kunsten, Universiteit Leiden
BNO (Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers)
Boekwetenschap en handschriftenkunde, Universiteit van Amsterdam, Leerstoelgroep-
Book and Digital Media Studies, Universiteit Leiden, Masteropleiding-
CB (Centraal Boekhuis)
Drukwerk in de Marge, Stichting ~
FOBID, Netherlands Library Forum
Grafische Cultuurstichting
Graphic Design Museum, de Beyerd
KB (Koninklijke Bibliotheek)
Koninklijke Boekverkopersbond
KVB (Koninklijke Vereniging van het Boekenvak)
Letterkundig Museum en Documentatiecentrum, (NLM.D), Museum Enschedé
Museum Meermannno
NBV (Nederlandse Boekhistorische Vereniging)
Nederlands Genootschap van Bibliofielen
Nederlandsche Vereeniging van Antiquaren (NVVA)
NUV (Nederlands Uitgeversverbond)
SIOB (Sectorinstituut Openbare Bibliotheken)
Stichting Lezen
Stichting Handboekbinden
Universiteitsbibliotheek Universiteit van Amsterdam (UBA)
Universiteitsbibliotheek Universiteit Leiden (UBL)
Universiteitsbibliotheek Universiteit Utrecht (UBU)
Universiteitsbibliotheek Vrije Universiteit Amsterdam (UB-VU)
Zeeuwse Bibliotheek

WETENSCHAPPELIJKE ADVIESRAAD

Prof.dr. A.A. den Hollander, voorzitter
Prof. dr. J.A. Baggerman
Prof. dr. J.A.A.M. Biemans
Prof. J. Boter
Prof. dr. J.A.H. Bots
Dr. B.P.M. Dongelmans
Prof. dr. J.M.H.J. Hemels
Prof. dr. P.G. Hoftijzer
Prof. dr. E.A. Kuitert
Prof. dr. D.H. Schram
Prof. dr. T.H.P.M. Thomassen
Prof. dr. h.c. G.A. Unger

Donateurs

De Tiele-Stichting wordt niet gesubsidieerd. Donateurs zijn daarom van harte welkom. Zij ontvangen de *Nieuwsbrief*, worden uitgenodigd voor de Tiele-lezingen en worden op de hoogte gehouden van alle activiteiten van de stichting. Voor een bijdrage van minimaal € 17,50 per jaar wordt u donateur. U kunt zich aanmelden bij het secretariaat van de stichting: info@tiele-stichting.nl.

Sponsors

Amsterdam University Press
Bohn Stafleu van Loghum
Centraal Boekhuis
Gottmer Uitgevers Groep
Koninklijke Bibliotheek
WPG Uitgevers
Museum Meermannno
De Dr. P.A. Tiele-Stichting is hen zeer erkentelijk voor hun bijdragen.

Nieuwsbrief

De *Nieuwsbrief* van de Dr. P.A. Tiele-Stichting verschijnt onregelmatig, maar tenminste tweemaal per jaar, onder redactie van Maaïke Rietrae en Susan Derksen. Berichten en mededelingen kunt u sturen naar het secretariaat van de stichting of mailen naar info@tiele-stichting.nl.

BESTUUR

Voorzitter
Els van Eijck van Heslinga

Secretaris

Willemien van Dijk

Penningmeester

Marieke van Delft

Leden

Susan Derksen
Geert Noorman
Adriaan van der Weel
Barry Wiebenga

COÖRDINATOR

Maaïke Rietrae

COLOFON

DR. P.A. TIELE-STICHTING
Koninklijke Bibliotheek
Postbus 90407
2509 LK Den Haag

T 070 314 02 92
F 070 314 05 12
E info@tiele-stichting.nl
I www.tiele-stichting.nl

KvK AMSTERDAM 41 20 47 37
POSTBANK 59 90 08
FORTIS BANK 83 00 85 084

BASISONTWERP
Yolanda Huntelaar, Amsterdam

DR. P.A. TIELE-STICHTING

Samenwerkingsverband voor Boekwetenschap in Nederland

NIEUWSBRIEF

nr. 18 - april 2012

LEERSTOELENDAG 2011

Adriaan van der Weel en Paul Hoftijzer

Ieder jaar organiseert de Tiele-Stichting een leerstoelendag. Iedereen die op enige wijze bij de Tiele-Stichting betrokken is, wordt uitgenodigd: donateurs, aangesloten organisaties, studenten en overige belangstellenden.

De hoogleraren die vanwege de Tiele-Stichting een leerstoel bekleden, hebben op deze dag de gelegenheid iets te laten zien van het boekwetenschappelijk onderzoek en onderwijs waar zij zich op dat moment mee bezig houden. In 2011 vond deze dag plaats op 18 november. In de aula van de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag vonden prof. dr. Paul Hoftijzer, prof. dr. Adriaan van der Weel, prof. dr. Arianne Baggerman en prof. dr. Gerard Unger een aandachtig gehoor. De hoogleraren vertelden met veel enthousiasme over achtereenvolgens de Leidse achttiende-eeuwse boekverkoper Christiaan Vermey, over de technologische ontwikkelingen die een hoofdrol spelen in de veranderingen in de uitgeverwereld, over de groei van het aantal Nederlandse egodocumenten in de negentiende eeuw en over de actuele ontwikkelingen in de typografie. Zowel de historische component als de veranderende wereld van het hedendaagse boek kwam aan bod. Uit de diversiteit van de onderwerpen bleek eens te meer hoe breed het boekwetenschappelijk veld is en hoe de Tiele-Stichting de hele breedte van dit veld vertegenwoordigt en mede faciliteert. De lezingen die op 18 november zijn gehouden, zullen op 24 april 2012 worden gepubliceerd als tweede deel in de serie *Boeketjé Boekwetenschap*, onder de titel *Schakels in de keten van het boek*.

Na de vier Tiele-hoogleraren was het woord aan Ed van der Vlist, conservator middeleeuwse handschriften van de Koninklijke Bibliotheek. Hij vestigde de aandacht op diverse stukken uit de tentoonstelling *Machtige & Mooie Middeleeuwen* in De Verdieping van Nederland, georganiseerd door de KB en het Nationaal Archief. Tijdens de borrel waarmee deze middag werd besloten was er gelegenheid om de tentoonstelling te bezichtigen. Het bestuur van de Tiele-Stichting kijkt terug op een mooie en interessante middag, waarbij we veel van onze relaties hebben mogen ontmoeten.

Tijdens de borrel waarmee deze middag werd besloten was er gelegenheid om de tentoonstelling te bezichtigen. Het bestuur van de Tiele-Stichting kijkt terug op een mooie en interessante middag, waarbij we veel van onze relaties hebben mogen ontmoeten.

TIELE-LEERSTOELEDAG 2012

Dit jaar zal de Tiele-leerstoelendag plaatsvinden op 7 december. Schrijf deze datum alvast in uw agenda, zodat u zeker weet dat u er de volgende keer ook bij kunt zijn!

Het zijn verwarrende tijden.

Rob Huisman

Er wordt meer gecommuniceerd dan ooit tevoren. Maar tegelijkertijd is het in de boekwinkels stiller dan ooit. Mensen bestellen bij Amazon.com of Bol.com, zelfs wanneer er een boekwinkel om de hoek is. Bij mij in de straat in Amsterdam is onlangs een boekwinkel geopend op een afstand van zo'n 50 meter van een al bestaande boekhandel! Ook wel handig, want als de ene boekhandel een bepaald boek niet heeft, dan is hij misschien bij de ander te koop. Het digitale boek is overigens in Nederland nog lang niet zo ver doorgedrongen als in de ons omringende landen en dat terwijl ons land zo'n beetje het best bekabelde land ter wereld is. Begrijpt u het?

Er gebeuren ook prachtige dingen. Zo ben ik diep onder de indruk van de tentoonstelling 'Het gedrukte boek: een visuele geschiedenis' in de tentoonstellingsruimte van de Bijzondere Collecties van de UvA. Ga dat bekijken, het kan nog tot 13 mei! Daar aan de Turfmarkt in Amsterdam gebeuren sowieso interessante dingen. Bijzondere Collecties, Nago, Nijhof & Lee, Reclamearsenaal, Boekwetenschappen, Prensela, Grafische Cultuurstichting en BNO werken daar samen om een centrum voor grafisch ontwerp en typografie op te zetten.

Gelukkig blijft het belangrijk hoe tekst wordt vormgegeven. Of het nu een echt boek, een Ipad of een e-reader is, een ontwerper maakt een tekst beter leesbaar. Verkoopt een boek ook beter als de omslag goed ontworpen is? Volgens mij is daar nooit goed onderzoek naar gedaan. Zelf denk ik dat een boek met een mooie cover vooral beter verkoopt als het om mensen gaat die een impuls-aankoop doen, voor een verjaardag of zo. Maar als ik zeker weet dat ik De Buurman van Voskuil wil lezen, dan maakt het me niet uit. Ik koop dan heus geen ander boek omdat dat een mooiere omslag heeft. Alhoewel... Ik kocht toch de editie in hardcover en niet die in paperback.

Wat ik u zeg, verwarrende tijden!

Rob Huisman is directeur van de Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers

Steun het Frederik Mullerfonds

Al sinds eind negentiende eeuw bestaat er in Nederland een speciaal fonds om boekhistorische publicaties mogelijk te maken: het Frederik Muller Fonds. Dit fonds is ingesteld door de beroemde veilinghouder / uitgever / bibliograaf Frederik Muller, die in 1881 een aanzienlijk deel van zijn vermogen voor de vorming van een dergelijk fonds legateerde. Hij creëerde daarmee een uniek fonds: het enige in Nederland dat louter gericht is op de subsidiëring van boekhistorische publicaties en projecten. Het fonds voorziet in een grote behoefte omdat de bestudering van het Nederlandse boek bloeit als nooit tevoren, waardoor er een sterke stijging van het aantal publicaties over boekhistorisch onderzoek is. De markt voor dergelijke boeken is doorgaans echter te klein om deze zonder subsidie te kunnen uitgeven. Het aantal subsidieaanvragen bij het fonds is in de afgelopen jaren dan ook sterk toegenomen. Om zoveel mogelijk uitgaven te kunnen honoreren is een krachtig Frederik Muller Fonds nodig. In 2007 is het Frederik Muller Fonds in beheer overgedragen aan de Tiele-Stichting. Wij achten het van groot belang dat het Frederik Muller Fonds voldoende kapitaal houdt voor het steunen van belangrijke boekhistorische publicaties. Daarom doen

wij een dringend beroep op boekhistorisch Nederland om de financiële basis van het fonds te versterken door het met schenkingen te begunstigen of het in uw testament te gedenken.

Het fonds is bij de fiscus aangemeld als 'algemeen nut beogende instelling' (ANBI), zodat schenkingen en legaten zonder belasting kunnen worden gedaan. Door notariële vastlegging mag volgens de zogenaamde geefwet 150% van het jaarlijks gedoneerde bedrag afgetrokken worden van het belastbaar inkomen van de donateur. Voor meer informatie hierover kunt u contact opnemen met BMS Netwerk Notarissen.

Aanmelden als schenker kan via de website www.tiele-stichting.nl onder het tabblad Frederik Mullerfonds, of door een brief / email te sturen aan het bureau van de Tiele-Stichting.

EXPERT MEETING: EEN TOEKOMST VOOR DE BOEKWETENSCHAP

Op uitnodiging van de Tiele-Stichting en de Nederlandse Boekhistorische Vereniging kwamen vakgenoten uit Nederland en Vlaanderen, onder voorzitterschap van Lisa Kuitert, op 10 februari 2012 in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag bijeen om te discussiëren over 'Een toekomst voor de boekwetenschap'. De bijeenkomst was georganiseerd naar aanleiding van een pamflet in De Boekenwereld en het debat dat daarop volgde, waarin het huidige niveau van de Nederlandstalige boekwetenschap ter discussie was gesteld. Vier lezingen, van Kevin Absillis (Antwerpen), Boudien de Vries (Amsterdam), Jeroen Salman (Utrecht) en August den Hollander (Amsterdam) boden voldoende stof om de discussie tijdens deze middag voort te zetten.

Absillis stelde in zijn bijdrage (die wegens afwezigheid van de auteur werd voorgelezen door Maartje de Wilde) dat het hoge aanzien van het gedrukte boek in onze cultuur een relevant overkoepelend onderzoeksterrein binnen de boekwetenschap zou kunnen vormen. Hij ging eveneens in op de 'allergie' van boekhistorici voor theorie. De Vries bracht in dat het veelvuldig aanhalen van theorieën geen garantie is voor vernieuwend onderzoek. In haar lezing stelde zij dat de resultaten van elke boekwetenschapper nuttig kunnen zijn, ook als daar geen theorie aan te pas komt. Zowel Salman als Den Hollander zag nauwere samenwerking tussen zowel de vakgenoten onderling, als tussen boekwetenschap en andere disciplines, als een manier om de positie van de boekwetenschap te versterken en succesvolle onderzoeksvoorstellen te schrijven. Den Hollander pleitte daarom namens de Tiele-Stichting voor het lanceren van een boekhistorisch platform voor de Lage Landen.

De bijeenkomst werd afgesloten met een discussie over mogelijke vormen van verdere samenwerking. Kuitert stelde voor om naar aanleiding van deze bijeenkomst twee werkgroepen te vormen: één die zich zal buigen over de voor de boekgeschiedenis relevante theorieën en één die op zoek zal gaan naar een overkoepelend onderzoeksthema voor de boekwetenschap. Ongetwijfeld zal naar aanleiding van deze bijeenkomst de discussie over het thema worden voortgezet.

Uitreiking Gerrit Noordzij prijs aan Karel Martens

UITREIKING GERRIT NOORDZIJ PRIJS 2012

Op 9 februari jongstleden ontving Karel Martens uit de handen van Wim Crowwel de Gerrit Noordzij prijs 2012. De prijsuitreiking vond plaats in het Auditorium van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Den Haag. De Gerrit Noordzij prijs is een initiatief van de masteropleiding Type and Media van de KABK, georganiseerd in samenwerking

met Museum Meermanno | Huis van het boek te Den Haag en onder auspiciën van de dr. P.A. Tiele-Stichting. De prijs is een internationale bekroning voor typografie en (letter)ontwerp, die eens in de drie jaar wordt toegekend. Martens werd onderscheiden vanwege zijn prestaties op het gebied van zowel typografie, lesgeven als publiceren. Hij gaf talloze boeken vorm, ontwierp omslagen, postzegels, muntontwerpen, belettering van gebouwen, telefoonkaarten en deed typografische drukexperimenten. Daarnaast is hij sinds 1977 als docent betrokken bij verschillende grafische opleidingen in binnen- en buitenland.

De prijs bestaat uit een tentoonstelling en een boek over het werk van de laureaat. Daarom vond na de prijsuitreiking de opening plaats van een tentoonstelling over het oeuvre van Wim Crowwel, winnaar van de Gerrit Noordzij prijs in 2009. Er werd tevens een publicatie over zijn werk gepresenteerd: *Wim Crowwel. Gerrit Noordzij prize* (Uitgeverij De Buitenkant, ISBN 9789490913205). De tentoonstelling is nog tot en met 12 april 2012 in de Galerie van de KABK te bezichtigen.

Ter gelegenheid van de GNP 2012 werd er op 10 maart in het Auditorium van de Koninklijke Academie ook een typografisch symposium georganiseerd. De sprekers waren o.a. Jost Hochuli, Tony Brook, Lex Reitsma en Niels Schrader.

NIEUW DEEL IN DE TIELE-REEKS BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN DE NEDERLANDSE BOEKHANDEL

D. Daling, *Stofwisselingen. Nederlandse uitgevers en de heruitvinding van het natuurwetenschappelijk tijdschrift, 1945-1970* (Walburg Pers).

416 pagina's, 17,3 x 24,6 cm, garenloos gebrocheerd, geïllustreerd in zwart-wit, ISBN 978.90.5730.731.7, prijs € 49,50

Stofwisselingen gaat over de opmerkelijk prominente rol die het kleine Nederland in de tweede helft van de 20ste eeuw speelde op de wereldmarkt voor natuurwetenschappelijke literatuur. In haar proefschrift behandelt Dorien Daling twee vroege voorbeelden van het type tijdschrift waarmee Nederlandse uitgeverijen na de Tweede Wereldoorlog goed scoorden: *Biochimica et Biophysica Acta*, in 1946 opgericht door Hendrik Westenbrink en uitgegeven door Elsevier, en *Nuclear Physics* van North-Holland, opgericht in 1955 onder redactie van Léon Rosenfeld. Beide periodieken onderscheidden zich door hun internationale redacties, specialistische karakter en bijdragen aan de verdere ontwikkeling van het wetenschappelijk publiceren.

Daling belicht de ontstaansgeschiedenis van beide tijdschriften als ook hun redacties en uitgevers. Verder onderzoekt zij niet slechts de rol van deze periodieken in hun vakgebieden, maar bekijkt zij ook wat ze hebben betekend in het voortdurende proces van de heruitvinding van het wetenschappelijke tijdschrift. Aldus probeert zij het (commerciële) succes van beide tijdschriften en hun uitgeverijen te verklaren. In de naoorlogse periode was de ongebreidelde groei van informatie een bepalende factor binnen het wetenschapsbedrijf. Ook de commercie had invloed op de manier waarop de (natuur)wetenschap naar buiten trad met haar bevindingen. In haar studie beschrijft Daling hoe redacteuren en uitgevers hierbij te werk gingen.

Symposia 'De staat van het boek': 23 en 24 april 2012

In 2012 is het jaarlijkse boekenvak-symposium voor het eerst een tweedaags evenement, dat zal plaatsvinden op maandag 23 april in de Singel te Antwerpen en op dinsdag 24 april in de Beurs van Berlage te Amsterdam. De Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (KVB), het Vlaamse Boeken-Overleg en de Tiele-Stichting stelden voor beide dagen een boeiend programma samen onder de titel 'De staat van het boek. De toegevoegde waarde van de traditionele marktpartijen'.

Tijdens deze symposia zullen de verschuivende verhoudingen tussen de traditionele spelers in het boekenvak worden besproken en zal de vraag hoe de bestaande en de nieuwe spelers zich nog van elkaar kunnen onderscheiden, van alle kanten belicht worden.

Op 24 april zal Arne Gast (McKinsey & Company) als buitenstaander een frisse blik op het boekenvak werpen in zijn Tiele-lezing, getiteld 'De buitenspiegel'. Daarnaast zal op deze dag de Tiele-scriptieprijs worden uitgereikt, de jaarlijkse onderscheiding voor de beste scriptie op het gebied van de boekwetenschap. Deelname aan het Nederlandse symposium is gratis, aanmelden kan door een mail te sturen naar het bureau van de Tiele-Stichting: info@tiele-stichting.nl of via de website van de KVB: www.kvb.nl.

Volg de Tiele-Stichting op Facebook

Om een breder publiek op de hoogte te kunnen houden van de activiteiten van de Tiele-Stichting, zijn we nu ook te volgen via Facebook. De pagina is te vinden via de zoekbalk op de Facebook-homepage. Door naast de paginatitel op 'Like' / 'Vind ik leuk' te klikken, verschijnen nieuwe berichten van de Tiele-Stichting automatisch tussen de andere berichten op de hoofdpagina. Desgewenst zijn deze berichten vervolgens te delen met contactpersonen in het eigen netwerk.

De Facebook-pagina zal worden gebruikt

voor nieuws en mededelingen over de Tiele-Stichting, aankondigingen van relevante tentoonstellingen, publicaties en symposia, en voor het delen van foto's van voorbije evenementen. Ook wordt volgers de mogelijkheid geboden om zelf teksten en reacties te plaatsen. Geïnteresseerden zijn van harte uitgenodigd om zich aan te sluiten bij deze groeiende online groep, en berichten te delen en te schrijven.